

დარეჟან ჩხიროძე

ტექნიკის აკადემიური დოქტორი, ქუთაისის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

მანანა ბანძელაძე

ფილოსიფიის დოქტორი, აკ. წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

**ეკოლოგიურ და ზნეობრივი განათლების როლი
საზოგადოების მდგრადი ეკონომიკური განვითარების
უზრუნველსაყოფად**

ეკოლოგიური განათლება იწყება გარემოზე ეკოლოგიური ცნობიერების ჩამოყალიბების მომენტიდან. ეკოლოგიური ცნობიერება ითვალისწინებს გარემომცველ სამყაროსთან მიზანმიმართული ქმედებას, ჰუმანიზაციას, ჰუმანიზაციის საფუძველი კი ეთიკური და ზნეობრივი ნორმების რეალიზაცია და ცხოვრების წესად გათავისებაა.

ეკოლოგიური განათლება უზრუნველყოფს ადამიანის ნორმალურ სიცოცხლეს, ხოლო ხარისხიანი გარემო ადამიანის ჯანმრთელობასა და ცივილიზაციის განვითარებას განსაზღვრავს. აქედან გამომდინარე, ყველა სოციალური საკითხი აზრს კარგავს იმ შემთხვევაში, თუ კი არ არსებობს ადამიანის არსებობისათვის და განვითარებისათვის უცილებელი გარემო პირობები.

ეკოლოგიური განათლება საერთო-საგანმანათლებლო სისტემის ერთ-ერთი ძირითადი შემადგენელი ნაწილია. ეკოლოგიურ განათლებაში უწყვეტი ცოდნის ფორმირების პროცესი მოიაზრება, ასევე აღზრდა და განვითარება, რომელიც თითოეული მოქალაქის ეკოლოგიური კულტურისა და პასუხისმგებლობის ჩამოყალიბების და განვითარებისკენაა მიმართული.

სპეციალისტები ეკოლოგიურ პასუხისმგებლობას განიხილავენ, როგორც კავშირის უნივერსალურ ფორმას პიროვნულსა და საზოგადოებრივს შორის. პიროვნების ფორმირება უშუალოდ კავშირშია იმ ჩვევების გამომუშავებასთან, როგორცაა პასუხისმგებლობა, როგორც საკუთარი ქვეყნისა და ასევე მომავალი თაობების, შენი მხარისა და საერთოდ პლანეტის წინაშე.

ეკოლოგიური პასუხისმგებლობა მჭიდრო კავშირშია იმ პიროვნულ მახასიათებლებთან როგორცაა თვით კონტროლი, ე.ი. კრიტიკული დამოკიდებულება საკუთარი თავისა გარემოს მიმართ. ასევე უმთავრესია მორალის, ზნეობის შენარჩუნება გარემოსთან მიმართებაში, ეს პროცესი უზრუნველყოფს ეკოლოგიური ცნობიერების ამაღლებას. ამდენად ეკოლოგიური განათლება მოითხოვს ერთიანი, უწყვეტი ეკოგანათლების სისტემის ჩამოყალიბებას, არსებული გლობალური ეკოკრიზისების პირობებში.

ადამიანების მოქმედების სპეციფიკა იწყება იქ, სადაც ადამიანი იწყებს შრომით საქმიანობას. შრომის პროცესი და ზნეობის განვითარება ერთმანეთთან ურთიერთკავშირშია, რაც უფრო იხვეწება შრომის პროცესი და ფორმები, ადამიანები მით მეტად გრძნობენ ურთიერთდახმარების აუცილებლობას. ამ ფონზე ვითარდება ზნეობრივ ფენომენიც. ამდენად, ისტორიულად ზნეობა, ერთის მხრივ, საზოგადოებრივი ცხოვრების განვითარების პროდუქტია, მეორეს მხრივ, საზოგადოებრივი ცხოვრების მდგრადი განვითარების აუცილებელი პირობაა.

ჩვენ დღევანდელი ფორმატით ვერ განვიხილავთ თითოეული საზოგადოებრივი ფორმაციის

ზნეობას. საკმარისია იმის აღნიშვნაც, რომ ისტორიულად არსებობდა უკლასო და კლასობრივი საზოგადოების ზნეობა საზოგადოების ცვალებადობასთან ერთად სიკეთისა და ბოროტების, ბედნიერებისა და უბედურების, ჰუმანიზმისა და მიზანტროპიის ფონზე გზას იკაფავდა ზნეობის დადებითი ტენდენციები. ყოველივე ამის გათვალისწინებით, დაისვა საკითხი ზნეობრივი განვითარების კრიტერიუმის შესახებ.

ზნეობრივი განვითარების ზოგად კრიტერიუმს განსაზღვრავენ როგორც ჰუმანიზმს ადამიანებთან და ბუნებასთან. ჰუმანიზმი ლათინური სიტყვაა და ნიშნავს „ადამიანურს“.

ჰუმანიზმის არსი სწორედ ისაა, რომ გულისხმობს ადამიანის სიყვარულს. ჰუმანიზმი აერთიანებს ყველა იმ ღირსებას, რომელიც ჭეშმარიტ ადამიანურ ურთიერთობებს მიეწერება. მასში შემოდის შრომის სიყვარული, კეთილსინდისიერება, ღირებულებებისადმი პატივისცემა და არა ნივთების მონად ქცევა. ჯერ კიდევ იოანე ბატონიშვილი აღნიშნავდა, რომ „ვერცხლის მოყვარეობა არს ძირი ყოვლისა ბოროტებისა და გაქანებისა ყოველისა გონიერებისა, თუ რომლისა ძალით მოიხვეჭოს იგი, ხოლო მას შეუდგების ანგარების, მერე ამპარტავნება, პატივმოყვარეობა და ოდესმე მკვლელობაცა“.

ზნეობრივი ნორმები იცვლებიან, მაგრამ ზოგჯერ ათასწლეულებით არსებობენ და ადათ-წესების სახეს იღებენ. მათი დაძლევა ძალიან ძნელია, რადგან ღრმად აქვთ ფესვები ადამიანთა ცნობიერებაში. თუმცა პერიოდულად იძულებულნი ხდებიან გზა დაუთმონ ახალს. ტრადიციებს ქმნის ხალხი. ამიტომ მათში ჩადებული ზოგი რამ რაც დღეს მიუღებელია ისევ და ისევ მიგნების საფუძველზე უნდა შეიცვალოს. ზნეობრივი შეგნება მოგვწონს თუ არ მოგვწონს დეტერმინირებულია ცხოვრების მატერიალური პირობებით, ეკონომიკური განვითარება განსაზღვრავს ზნეობრივს, ეკოლოგიურად მდგრადს. პროგრესულ მატერიალურ გარემოს შეესაბამება პროგრესულ-ზნეობრივი შეგნება. შეიძლება ერთი-ორი საპირისპირო შედეგების მოტანაც, მაგრამ ეს არ ცვლის კანონზომიერებას.

საზოგადოების ეკონომიკურ განვითარებასთან ერთად შეიმჩნეოდა ზნეობის როგორც პროგრესული, ისე რეგრესული ელემენტებიც. საზოგადოების განვითარების ყოველი ეტაპი პიროვნების განვითარების ბრძოლის ისტორიაა. ადამიანს ჭირდება არა მხოლოდ ფორმალური. არამედ იურიდიული თავისუფლებაც. ამის განხორციელება მხოლოდ სამართლებრივ სახელმწიფოშია შესაძლებელი ყველა საზოგადოების განვითარება საბოლოოდ აქეთვე მოდის, რადგანაც სამართლებრივი სახელმწიფო თავისუფლების და ზნეობრივი განვითარებას საფუძველია. თავისუფლება აუცილებლობისადმი შეგნებული დაქვემდებარებაა. მხოლოდ ის პიროვნებაა თავისუფალი. ვინც ანგარიშს უწევს საზოგადოებრივ აზრს და მასში დამკვიდრებულ ზნეობრივ ნორმებს, ხოლო ზნეობრივ ნორმების სრულყოფა მდგრადი ეკოლოგიურ ეკონომიკური განვითარების გარანტია.

მდგრადი განვითარების უზრუნველყოფა მოითხოვს როგორც მსოფლიო ეკონომიკის, დემოგრაფიული პოლიტიკის შეცვლას. ასევე მრავალ ღირებულებათა გადაფასებას, ცხოვრების არსებული ზოგიერთ წესზე უარის თქმასაც კი. ეს მოთხოვნები განპიროვნებული არის ეკოლოგიური რევოლუციით, რომელის მყარად დგას მის წინარე აგრარული და სამრეწველო რევოლუციების გვერდით და განიხილება როგორც კაცობრიობის ისტორიაში საზოგადოების სოციალურ გარდამქმნელ ძირითად ფაქტორად. ეკოლოგიური რევოლუციის დანიშნულება განსხვავებულია აგრარული და სამრეწველო რევოლუციებისაგან. განვიხილოთ თვითოეული მათგანი. აგრარურმა რევოლუციამ ბუნებრივ რესურსებთან კავშირში შესძლო მოსახლეობის რიცხოვნობის ზრდა, ხოლო ეკოლოგიურმა რევოლუციამ კი უზრუნველყო თანაფარდობა

მოსახლეობის რიცხოვნობის ზრდას, მათი მოთხოვნების დაკმაყოფილებასა და ბუნებრივი რესურსების შესაძლებლობებს შორის, სოციალურ- ეკონომიკურ პროცესებთან თანხვედრაში, მიწათმოქმედებიდან ორთქლის ძრავამდე. ეკოლოგიური რევოლუციის ძირითად ძალას თანამედროვე პირობებში საინფორმაციო ტექნოლოგიების განვითარება და მათი დანერგვა წარმოადგენს, რომელიც წინა რევოლუციებისაგან განსხვავებით სწრაფად წარიმართა. ყველა განხილული რევოლუციების განვითარების გარანტი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მდგრადობა და მისი შენარჩუნება. ეკოლოგიურმა რევოლუციამ შესძლო განსაზღვრა მდგრადი განვითარების ოპტიმალური გზები, როგორც ახლანდელი ისე მომავალი თაობების სიცოცხლის უზრუნველყოფიასთვის.

ეკონომიკის ეკოლოგიზაციის მთავარი პინციპია:

-სამართლებრივი და ორგანიზაციული პირობების ფორმირება რაციონალური ბუნებათსარგებლობისათვის.

-ისეთი სამეცნიერო-ტექნიკური პოტენციალის შექმნა; რომელიც ეკონომიკას გადაიყვანს ბუნებათსარგებლობის ოპტიმიზაციაზე

-საზოგადოებრივი წარმოების შეცვლა: სადაც მინიმუმზებული იქნება პრინციპი «წაპოება წარმოებისათვის»

-უნარჩენო წარმოების შექმნა და საწარმოო ნარჩენების მინიმუმაცია.

- „მწვანე ეკონომიკის,, განვითარების უზრუნველყოფა

ამ პრინციპებში დასახული მიზნების მიღწევა დემოკრატიის გზაზე მდგრად სახელმწიფოებისათვის მნიშვნელოვანია. მხოლოდ დემოკრატიული სახელმწიფო უზრუნველყოფს ეკოლოგიურად და ეკონომიკურად მდგრადი განვითარების სრულყოფას. ზნეობრივი ფენომენის და ეკოლოგიური განათლების არსი კი ისაა, რომ დავიბრუნოთ პიროვნება, რომელიც ჰარმონიაში იქნება ბუნებასთან, იგი უნდა ამოქმედდეს, შექმნას ახალი აზროვნება, ზნეობრივი ფასეულობანი ეკონომიკური მიზნების მისაღწევად. ეკოლოგიური აღზრდა და ზნეობრივი ფენომენი უნდა კვებავდეს საზოგადოებრივ ცხოვრებას, უნდა შეიჭრას ცხოვრების ყველა სფეროში და გზა მისცეს ახალ მდგრად განვითარებას.

მდგრადი განვითარების კონცეფცია განსაზღვრავს ეკოლოგიურ, ეკონომიკურ და სოციალურ პროცესების განვითარებას იმ ჭრილში, როდესაც მოსახლეობის რიცხოვნობის ზრდა და მათ ეკონომიკური მოთხოვნების დაკმაყოფილება მიმდინარეობს გონივრულად, გარემოს შესაძლებლობების გათვალისწინებით, ამავედროულად ეფუძვნება ეკოლოგიურ კულტურასა და ზნეობას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ვართანოვი მ., სტურუა თ. ბუნებათსარგებლობის ეკონომიკა. თბ., 2011.
2. ბანძელაძე გ. ზნეობრივი განვითარებას თეორია და პრაქტიკა. თბ., 1982.
3. ბანძელაძე მ. ეთიკა. ქუთაისი, 2010.
4. ბანძელაძე მ., ჩხიროძე დ. ეთიკა და ეკოლოგიის ზნეობრივი საკითხები. ქუთაისი, 2014.